

POLITYKA ISLANDII WOBEC ARKTYKI W KONTEKŚCIE WYZWAŃ DLA BEZPIECZEŃSTWA W REGIONIE

Karolina Chyla

Uniwersytet Wrocławski
Wydział Nauk Społecznych
e-mail: karolina.chyla@uwr.edu.pl

Streszczenie: Islandia, pomimo, iż jest w wymiarze geograficznym stosunkowo małym państwem, to w regionie Arktyki stara się prowadzić aktywną i ambitną politykę zagraniczną. Wiąże się z tym konieczność opracowania strategii która pozwoliłaby zrealizować żywotne interesy Islandii i jednocześnie zapewnić, by przewidywana eksploatacja różnorodnych zasobów Arktyki nie wpłynęła negatywnie na bezpieczeństwo państwa. Prezentowany artykuł zawiera analizę koncepcji polityki arktycznej Islandii oraz sposobów jej implementacji, ze szczególnym uwzględnieniem głównych wyzwań i problemów, jakie mogą stać na drodze tego państwa w budowaniu stabilnej pozycji w regionie.

Słowa kluczowe: Islandia, Arktyka, wyzwania dla bezpieczeństwa

WSTĘP

Islandia jest najmniejszym z państw Dalekiej Północy, którego polityka i pozycja międzynarodowa jest wyjątkowo silnie determinowana przez jego wielkość i położenie. W polityce zagranicznej i bezpieczeństwa tego państwa wyraźnie dostrzegalna jest prawidłowość charakteryzująca tzw. państwa małe, a będąca przedmiotem studiów dotyczących „small states” i ich miejsca w stosunkach międzynarodowych. W tym kontekście Islandia jawi się jako podmiot, którego gospodarka oparta jest na wiedzy, innowacyjności, a dzięki elastyczności i dynamice uczestniczy w globalnej wymianie ekonomicznej.¹ Jednocześnie jest niezwykle wrażliwa na fluktuacje na międzynarodowych rynkach, co dobitnie pokazał

¹ H. Asgrimsson, *The Position of Small States in the 21st Century. Address by Mr. Halldor Asgrimsson, Minister for Foreign Affairs, at a Luncheon Meeting of the Association of Icelandic*

kryzys ekonomiczny zapoczątkowany w 2008 roku. Tzw. małe państwa stają też niekiedy przed wyjątkowo dla nich niebezpiecznymi potężnymi zagrożeniami przyrodniczymi (zmiany klimatyczne, katastrofy naturalne) a także wyzwaniem wynikającymi z globalizacji i zmian w środowisku międzynarodowym. Należy pamiętać także, że jako podmioty na arenie międzynarodowej małe państwa są narażone na stosunkowo wyższe ryzyko bycia wciągniętymi w konflikty i destrukcyjną rywalizację między większymi, silniejszymi graczami. Wszystko to powoduje, że dla zapewnienia bezpieczeństwa nie powinny pozostawać jedynie biernymi obserwatorami, a wręcz przeciwnie, powinny wręcz nieustannie podejmować wysiłki na rzecz zadbania o każdy jego wymiar. Ponieważ zakres tych działań przekracza często możliwości małych państw, to poziom zależności ich bezpieczeństwa od relacji ze środowiskiem zewnętrznym jest szczególnie wysoki. Determinuje to konieczność formułowania strategii oraz budowania odpowiednich relacji w oparciu o ostrożne szacowanie „kosztów” ewentualnego otwarcia lub samoizolacji. Islandia w tym kontekście opiera swe bezpieczeństwo jednak na multilateralizmie i przyjaznych relacjach z innymi uczestnikami stosunków międzynarodowych.

W ostatnich latach można dostrzec ważną zmianę jakościową w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa Islandii. Obok wycofania się sił amerykańskich z bazy w Keflavik w 2006 roku i kryzysu finansowego w 2008 roku do czynników wywołujących tę zmianę można zaliczyć również procesy zachodzące w Arktyce. Celem niniejszych rozważań jest omówienie koncepcji islandzkiej polityki arktycznej i analiza wyzwań dla bezpieczeństwa tego państwa uwarunkowanych zmianami zachodzącymi we wspomnianym obszarze. Za zasadnością podjęcia tego tematu przemawia konsekwencja w budowaniu przez Islandię pozycji regionalnej a także pogłębiona refleksja na temat sytuacji międzynarodowej w Arktyce wykraczająca poza tematy wydobywania złóż naturalnych i transportu morskiego. W jej ramach dostrzega się bowiem zarówno możliwości, jak i zagrożenia oraz ich wpływ na przyszły kształt bezpieczeństwa w regionie. Ujęcie to należy tym bardziej pozytywnie ocenić, że w wyniku tychże procesów następuje przecież poważna zmiana znaczenia geostrategicznego analizowanego podmiotu. Należy zastanowić się czy – a jeśli tak – to w jakim zakresie Islandia będzie zdolna realnie oddziaływać na kształtujący się ład regionalny.

POZYCJA ISLANDII W ARKTYCE

Islandia to małe państwo wyspiarskie ulokowane na granicy Oceanu Arktycznego i Oceanu Atlantyckiego. Położenie wyspy na Grzbiecie Śród atlantyckim łączącym płytę euroazjatycką i północnoamerykańską determinuje wy-

soką aktywność wulkaniczną i mnogość źródeł geotermalnych na jej terenie. Powierzchnia całkowita Islandii wynosi ok. 103 tys. km², a najdalej wysunięty kraniec jej terytorium to niewielka wyspa Grimsey, leżąca na linii wyznaczającej granicę koła podbiegunowego. Dostęp do zasobów morza czyni z rybołówstwa i przetwórstwa rybnego główny sektor gospodarki islandzkiej, dostarczając 40% dochodów z eksportu.² Piękno geograficzne sprawia zaś, że wyspa jest celem wypraw podróżników i turystów. Zdarza się, że ich liczba przekracza trzykrotnie populację, co czyni z turystyki główną branżą w sektorze usług.³ Rosnące dochody z turystyki, stając się jednym z filarów rozwoju gospodarki implikują jednocześnie konieczność wypracowania strategii pozwalającej zachować równowagę między rozwojem branży turystycznej a ochroną środowiska naturalnego w przyszłości. Islandia jest także światowym potentatem w sektorze energii odnawialnej (geotermalnej i wodnej).⁴ Uwarunkowania geograficzne sprzyjają takim rozwiązaniom tym bardziej, że obecnie 90% zapotrzebowania gospodarstw domowych na energię zaspokajane jest ze źródeł odnawialnych.⁵

O wyjątkowości kraju nie przesądzają jedynie uwarunkowania geograficzne. Mianowicie Islandia nigdy nie utworzyła własnych sił zbrojnych, co w dużym stopniu wynikało z położenia geograficznego. Bezpieczeństwo państwa oparto na ochronie ze strony USA (na mocy porozumień dwustronnych z 1941 r. i 1951 r.) i siłach amerykańskich ulokowanych w bazie lotniczej w Keflavik. Jednak w 2006 r. rząd amerykański zdecydował o opuszczeniu bazy. Za uzasadnienie tej decyzji posłużyły zmiany obserwowane w międzynarodowym środowisku bezpieczeństwa, szczególnie pojawienie się zagrożeń asymetrycznych, m.in. terroryzmu, proliferacji broni masowego rażenia czy przestępczości zorganizowanej. W tym kontekście znaczenie Islandii jako przyczółka amerykańskiego funkcjonującego przez dekady w sytuacji konfrontacji dwubiegunowej wyraźnie zmalało. Ewentualna reaktywacja bazy w Keflavik jest mało prawdopodobna, choćby ze względu na fakt, że jest to inicjatywą wyłącznie amerykańską, co Reykjavik dobitnie podkreśla⁶. W tej nowej sytuacji Islandia stanęła przed koniecznością redefinicji potrzeb bezpieczeństwa oraz źródeł zapełnienia powstałej luki. Jednym z pierwszych kroków był zwrot w stronę bliższej współpracy z sąsiadami w ramach współpracy nordyckiej oraz Sojuszu Północnoatlantyckiego. Islandia korzysta z okresowych powietrznych i morskich ćwiczeń Sojuszu dla obrony swej

² CIA, *World Factbook: Iceland*, 2016, dostępny on-line: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ic.html> (28.07.2016).

³ *Ibidem*.

⁴ Renewable Energy Website, *Renewable Energy in Iceland*, 2001, dostępny on-line: <http://www.reuk.co.uk/Renewable-Energy-in-Iceland.htm> (28.07.2016).

⁵ Statistics Iceland, *Iceland in figures 2016*, Reykjavik 2016, s. 28, dostępny on-line: <http://www.statice.is/media/49863/icelandinfigures2016.pdf> (28.07.2016).

⁶ E.A. Arnarsdóttir, *U.S. Military to Reopen Base in Iceland?* Iceland on Review Line, 11.09.2015, dostępny on-line: <http://icelandreview.com/news/2015/09/11/us-military-reopen-base-iceland> (27.07.2016).

przestrzeni powietrznej (np. operacja Northern Viking) oraz innych ćwiczeń np. z zakresu ratownictwa morskiego (tzw. *search and rescue* – SAR). Od 2006 r. funkcjonuje także dwustronna współpraca obronna m.in. z Norwegią, Danią, Wielką Brytanią i Kanadą⁷.

Pozycję międzynarodową Islandii osłabił znacząco kryzys finansowy w 2008 roku. Ukazał on dobitnie, że gospodarka islandzka jest mocno wrażliwa na zewnętrzne fluktuacje gospodarki światowej. Dostarczył także argumentu do rozpoczęcia dyskusji na temat ewentualnego przystąpienia do Unii Europejskiej i przyjęcia euro. Takie rozwiązanie było jednak mało prawdopodobne, ze względu na konieczność podporządkowania się unijnym regulacjom gospodarczym, co wpłynęłoby znacznie na strategiczny sektor rybołówstwa Islandii. Mimo, że partnerzy nordyccy: Dania, Szwecja, Finlandia są członkami UE, dla Islandii perspektywa partycypacji w ugrupowaniu integracyjnym nie oznaczała, że będzie to UE⁸. Sprzeciw wobec tej koncepcji wynikał także z przywiązania do niezależności będącej naturalną konsekwencją położenia państwa daleko na północy Europy. Natomiast przyjęcie waluty któregoś z państw A5 pomogłoby islandzkim dążeniom a co więcej mogłoby stanowić precedens dla Grenlandii⁹. Odbudowa gospodarki islandzkiej odbywa się dzięki wsparciu kapitału chińskiego, co stało się zaczątkiem głębszej współpracy na płaszczyźnie gospodarczej¹⁰.

⁷ Wysiłki Islandii na rzecz rozwijania współpracy regionalnej zostały dostrzeżone przez Sojusz Północnoatlantyczny już w 2009 roku, co przy okazji swej wizyty w Reykjavíku podkreślał Sekretarz Generalny NATO, zob.: NATO Press, *Secretary General: Iceland plays important role to keep NATO strong*, 16.04.2015, dostępny on-line: http://www.nato.int/cps/fr/natohq/news_118735.htm?selectedLocale=en (27.07.2016).

⁸ Można tu wspomnieć choćby pomysł przyjęcia kanadyjskiego dolara jako walutę narodową. Według islandzkiego ekonomisty Heidara Gudjonssona istnieje wiele powodów przyjęcia dolara kanadyjskiego. Przemawiają za tym względy kulturowe. Około 200,000 Islandczyków mieszka w Kanadzie. Podobne warunki klimatyczne w jakich żyją obie populacje sprawiają, że Islandczycy czują więź z Kanadyjczykami. Po drugie profil gospodarczy – oba kraje są eksporterami. Zob. A. Taylor, *Icelandic Economist: Yes, We Might Adopt The Canadian Dollar, And It's Probably A Good Idea*, Business Insider, 25.05.2016, dostępny on-line: <http://www.businessinsider.com/iceland-canadian-dollar-heidar-gudjonsson-2012-5?IR=T> (27.07.2016).

⁹ Warto zauważyć, że chęć efektywnego i opłacalnego uczestnictwa gospodarki towarowej w światowej wymianie ekonomicznej determinuje konieczność rozliczeń w walutach w niej stosowanych. Poza tym, integracja za pomocą waluty mogłaby nie tylko wzmocnić więź z pozostałymi państwami arktycznymi ale także wizerunek Islandii jako państwa arktycznego. A. Taylor, *op. cit.*

¹⁰ Warto wspomnieć porozumienie o współpracy w zakresie energii geotermalnej, zob.: L. Veal, *Iceland banks on geothermal for economic expansion*, The Guardian, 12.10.2010, dostępny on-line: <https://www.theguardian.com/environment/2010/oct/12/iceland-banks-geothermal-economic> (29.07.2016) oraz porozumienie o wolnym handlu- pierwszy tego typu dokument zawarty między krajem europejskim i Chinami, zob.: Omar R. Valdimarsson, *Iceland is first in Europe to sign free trade pact with China*, Bloomberg, 15.04.2013, <http://www.bloomberg.com/news/articles/2013-04-15/iceland-is-first-in-europe-to-sign-free-trade-pact-with-china> (27.07.2016).

ISLANDIA WOBEC ZMIAN W ŚRODOWISKU
MIĘDZYNARODOWYM ARKTYKI

Zmiany klimatyczne skutkujące topnieniem pokrywy lodowej w Arktyce niosą szereg wyzwań dla bezpieczeństwa Islandii. Należy tu zaliczyć wyzwania wynikające z ewentualnej eksploatacji surowców jak i wyzwania związane ze wzrostem natężenia ruchu morskiego w obszarze arktycznym. Zmiana znaczenia geostrategicznego Islandii wywołała konieczność opracowania nowego przeglądu bezpieczeństwa i kompleksowej oceny ryzyka¹¹. Warto w tym miejscu zauważyć, że dyskurs na temat wspomnianych kwestii odbywa się ponad partyjnymi podziałami, co stwarza możliwość wypracowania spójnej koncepcji i strategii działań długofalowych, co w przypadku małego państwa jakim jest Islandia może okazać się kluczowe. W środowisku rządowym nadal panuje zgodność co do kluczowej roli NATO jako najważniejszego gwaranta „twardego” wymiaru bezpieczeństwa. W odniesieniu do wymiaru „soft” natomiast zasugerowano trzypoziomowe ujęcie problemów dla bezpieczeństwa.¹² Odmienna kategoryzacja świadczy o pogłębionej refleksji o pozycji i specyfice kraju i determinowanych nimi potrzebach bezpieczeństwa.¹³

Jedną z podstawowych kwestii pojawiających się w kontekście regionalnego dyskursu arktycznego jest ta dotycząca statusu Islandii jako państwa arktycznego. Islandia czyni wysiłki, by znaleźć się w tym gronie i podejmuje działania na rzecz umocnienia tego wizerunku. O odmiennym postrzeganiu tego państwa przez pozostałe podmioty arktyczne może świadczyć fakt, że Islandia nie została zaproszona na obrady w Illulissat w 2008 r.¹⁴. Zastanawiające, gdyż odnosząc się do położenia geograficznego Islandia jako arktyczne państwo nadbrzeżne powinna

¹¹ Szeroki zakres niemilitarnych wyzwań dla bezpieczeństwa wyszczególniono w formie raportu przygotowanego przez niezależną grupę, której przewodniczył profesor Valur Ingimundarson. Formułowanie wytycznych dla polityki bezpieczeństwa sparaliżował kryzys finansowy w 2008 r. Ostatecznie raport opublikowano dopiero po wyborach, w lutym 2014 r. Treść raportu jest dostępna tutaj: Committee for the development of a National Security Policy for Iceland, *Proposals*, [bmw],[bdw], dostępny on-line: http://eeas.europa.eu/delegations/iceland/documents/press_corner/20140324_en.pdf (28.07.2016).

¹² W pierwszej grupie znalazły się m.in. zagrożenia bezpieczeństwa wynikające z otwarcia Arktyki, włączając cyberbezpieczeństwo i sabotaż oraz katastrofy naturalne. W drugiej grupie znalazły się zagrożenia globalne, m.in. przestępczość zorganizowana, bezpieczeństwo ekonomiczne/finansowe, zdrowotne (w tym pandemie). W trzeciej zagrożenia militarne i terroryzm. Zob.: *Ibidem*.

¹³ Położenie geograficzne sprawia, że Islandia nie jest dotknięta problemem migracji czy terroryzmu. Nie ma obaw także co do zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego.

¹⁴ W spotkaniu w Illulissat (27–28.05.2008) uczestniczyli ministrowie spraw zagranicznych państw nadbrzeżnych Oceanu Arktycznego (tzw. Arktyczna Piątka). Podpisano wówczas deklarację wzmocnienia współpracy w zakresie badań Oceanu Arktycznego oraz potwierdzono, że UNCLOS stanowi odpowiednią i wystarczającą podstawę do zarządzania obszarem. Zob.: *The Illulissat Declaration – 28.05.2008*, dostępny on-line: http://www.oceanlaw.org/downloads/arctic/Illulissat_Declaration.pdf (26.07.2016).

w obradach uczestniczyć.¹⁵ W kontekście zasobności Arktyki można zauważyć, że strategiczne znaczenie Islandii dotyczy bardziej wymiaru ekonomicznego aniżeli wojskowego i politycznego. Po pierwsze może stać się potencjalnym producentem ropy i gazu offshore.¹⁶ Natomiast w zależności od zakresu dostępności i przepustowości Północnej Drogi Morskiej być może powróci także możliwość rozbudowy infrastruktury portowej w myśl planu uczynienia z Islandii ważnego ośrodka handlowego i punktu przeładunkowego w arktycznym transporcie morskim¹⁷.

Ujmując Arktykę jako obszar na styku dwóch Oceanów i dodając konsensus islandzkiej sceny politycznej co do priorytetowego znaczenia Arktyki w polityce nie należy wykluczać, że Islandia przeforsuje swe roszczenia i zostanie uznana za państwo arktyczne. Konsekwencja w polityce i wysoka świadomość zmian oraz pogłębiona refleksja na temat skutków nie podjętych wyzwań wynikających ze zmian w Arktyce i podnoszenie tych kwestii na forach regionalnych czynią z Islandii wiarygodnego i kompetentnego partnera. Dzięki aktywnemu działaniu na rzecz poznania obszaru arktycznego uzyskuje ona dostęp do informacji o aktualnych przedsięwzięciach, ale i ma też udział w planowaniu działań kryzysowych w obszarach morskich, gdzie spodziewana jest intensywna żegluga i rywalizacja o surowce. Jako kraj północny stanowi element spójnej geograficznej i ekonomicznej całości. Specyfika czyni kraj bardziej podobnym do Norwegii, Grenlandii i Wysp Owczych aniżeli do Danii, wysuniętej najdalej na południe. Należy także pamiętać, że północna część wyłącznej strefy ekonomicznej Islandii znajduje się w obszarze arktycznym i rozciąga się na Morze Grenlandzkie łączące się z Oceanem Arktycznym, co daje Islandii prawo do północnych obszarów morskich w Arktyce.¹⁸

¹⁵ Pogłębioną analizę pozycji Islandii jako arktycznego państwa nadbrzeżnego zaprezentowano w: K. Dodds, V. Ingimundarson, *Territorial nationalism and Arctic geopolitics: Iceland as an Arctic coastal state*, "The Polar Journal" 2012, vol. 2, nr 1, s. 24–26.

¹⁶ Islandia posiada dostęp do złóż ropy i gazu pod dnem morskim blisko wyspy Jan Mayen. Ponadto wydano 3 licencje na eksplorację dna morskiego w rejonie Dreki na północny wschód od Islandii. Interesujące, że licencje uzyskały firmy z Islandii, Norwegii i Chin, czyniąc z Islandii pierwsze państwo otwierające drzwi dla chińskich udziałów kapitałowych w sektorze węglowodorów. Mbl.is, *Will be granted licences for oil exploration next week*, 17.01.2014, dostępny on-line: http://www.mbl.is/vidskipti/frettir/2014/01/17/fa_leyfi_til_oliuleitar_i_naestu_viku/ (30.07.2016).

¹⁷ Mimo, że na chwilę obecną taka możliwość jest mocno ograniczona warto o niej wspomnieć, tym bardziej, że wpisywałoby się w koncepcję Islandii odnośnie wzmacniania współpracy w regionie. Jako przykład może posłużyć plan ulokowania portu w Finnaþjóður w północno-wschodniej części Islandii. Projekt miałby być realizowany na mocy porozumienia niemieckiej firmy Bremenports oraz islandzkiej firmy Elfa i przewiduje budowę głębinowego portu dla obsługi międzynarodowego transportu morskiego. Więcej: The Barents Observer, *Germany, Iceland cooperate on new port for Transpolar shipping*, 17.10.2015, dostępny on-line: <http://barentsobserver.com/en/arctic/2015/10/germany-iceland-cooperate-new-port-transpolar-shipping-17-10> (28.07.2016).

¹⁸ Althingi, *A Parliamentary Resolution on Iceland's Arctic Policy*, 28.03.2011, dostępny on-line: <https://www.mfa.is/media/nordurlandaskrifstofa/A-Parliamentary-Resolution-on-ICE-Arctic-Policy-approved-by-Althingi.pdf> (28.07.2016).

W kontekście islandzkiej strategii arktycznej¹⁹ warto podkreślić konsensus w ośrodkach władzy. Bez względu na koalicję znajdującą się aktualnie u steru rządów, strategia działania wobec Arktyki pozostaje niezmiennie na priorytetowym miejscu w polityce bezpieczeństwa. Analiza dotycząca obszaru High North, wykracza poza korzyści ekonomiczne i powiązana jest ze zmianami klimatycznymi oraz wyzwaniami i ryzykiem dla środowiska naturalnego wynikającymi m.in. ze wzrostu natężenia transportu morskiego, eksploatacji złóż surowcowych, rejsów komercyjnych, a także lokowania obiektów wojskowych w Arktyce. Jedną z kluczowych kwestii jest rozwijanie współpracy w wymienionym zakresie z sąsiednimi państwami.²⁰ Kompleksowość podejścia do przyszłości Arktyki i miejsca Islandii w regionie przedstawiono w 2009 r. w raporcie „Iceland and the High North”.²¹ Wyartykułowano w nim interesy Islandii w Arktyce w szerokiej perspektywie poszukiwania międzynarodowej współpracy w zakresie bezpieczeństwa i obrony, ochrony środowiska i zasobów naturalnych, transportu, kultury i społeczeństwa, nauki i monitoringu. Zrównoważone podejście zostało również odzwierciedlone w rezolucji nt. polityki arktycznej Islandii, przyjętej przez parlament islandzki (Althing) w 2011 r. na podstawie propozycji Ministra Spraw Zagranicznych.²² W rezolucji tej potwierdzono kluczowe miejsce Arktyki w polityce Islandii, która będzie koncentrowała się m.in. na promowaniu i wzmacnianiu Rady Arktycznej jak najważniejszego forum konsultacyjnego dla kwestii arktycznych. Ponadto wskazano konieczność zabezpieczenia pozycji Islandii jako arktycznego państwa nadbrzeżnego, do czego przyczynić się może promowanie postrzegania Arktyki jako obszaru będącego częścią Oceanu Atlantyckiego i ściśle z nim związanego. Rozwiązywanie kwestii dyskusyjnych powinno odbywać się w oparciu o Konwencję UNCLOS z uwzględnieniem praw ludności rdzennej. Zagadnienia istotne dla islandzkich interesów w regionie będą realizowane poprzez budowanie porozumienia i promowanie współpracy z innymi państwami i podmiotami zainteresowanymi Arktyką w tym, zastosowanie wszelkich dostępnych środków do złagodzenia zmian klimatycznych spowodowanych działalnością człowieka oraz ich skutków dla środowiska naturalnego. Jednym z dowodów sukcesywnej realizacji podjętej strategii było ustanowienie konsulatu w Nuuk na Grenlandii w 2013 roku²³ oraz deklaracja rządu o zainteresowaniu współpracą z Wyspami

¹⁹ Opracowany dokument, choć nie jest stricte strategią, lecz rezolucją Parlamentu, to zawiera w swej treści wytyczne dla polityki Islandii wobec Arktyki oraz wskazuje wyzwania, dzięki czemu można go potraktować jako formę strategii. Zob.: *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ Utanríkisráðuneytið, *Ísland á norðurslóðum* (“Iceland in the High North”), Reykjavík 2009, dostępny on-line: https://www.utanrikisraduneyti.is/media/Skyrslur/Skyrslan_Island_a_nordurslodumm.pdf (28.07.2016).

²² Althingi, *op. cit.*

²³ Ministry for Foreign Affairs, *Iceland to open Consulate General in Nuuk on 1 July*, 25.06.2013, dostępny on-line: <https://www.mfa.is/news-and-publications/nr/7725> (27.07.2016).

Owczymi²⁴. Poza dwustronnymi porozumieniami kooperacja odbywa się w postaci organizacji subregionalnych.²⁵ W tym miejscu warto wspomnieć także o „Porozumieniu o Współpracy Morskiej w Działaniach Poszukiwawczo-Ratunkowych w Arktyce”. Wagę dokumentu podkreśla fakt, że zakłada on wspólną odpowiedzialność za sytuację w Arktyce i precyzuje najważniejsze kwestie, m.in. komunikację, transport, zarządzanie kryzysowe oraz działania i wyposażenie ratunkowe.²⁶

Jak już wspomniano, podstawą prawną dla zgłaszania roszczeń terytorialnych pozostaje dla Islandii UNCLOS.²⁷ W kwestii regulacji żeglugi jako właściwą platformę kooperacji Islandia uważa Międzynarodową Organizację Morską, co jest odzwierciedleniem stanowiska, w którym odrzuca się koncepcję wszechstronnego „arktycznego traktatu” i zarządzania Arktyką za pośrednictwem globalnego forum.²⁸ Podmiotem oferującym ramy dyskursu politycznego i analizy problemów arktycznych jest Rada Arktyczna (RA). W ramach RA Islandia była gospodarzem spotkań roboczych, których efektem było końcowe porozumienie państw arktycznych zarówno w kwestii prawnie wiążących umów: o współpra-

²⁴ The Government of The Faroe Islands, *Faroes and Iceland forging a strong alliance*, 06.04.2006, dostępny on-line: <http://www.government.fo/news/news/faroes-and-iceland-forging-a-strong-alliance/> (28.07.2016).

²⁵ Partycypuje m.in. w Komisji Rybołówstwa Północno-Wschodniego Atlantyku (NEAFC), Organizacji ds. Ochrony Łososia Północnoatlantyckiego (NASCO), Radzie Arktycznej, Euroarktycznym Regionie Morza Barentsa (CBEAR), Międzynarodowej Radzie Badań Morza (ICES).

²⁶ Na 7 ministerialnym spotkaniu Rady Arktycznej w Nuuk na Grenlandii w 2011 r. podpisano pierwszy prawnie wiążący dokument dotyczący działań w Arktyce. Sygnatariuszami zostali: Dania, Islandia, Kanada, Norwegia, Rosja, USA, Finlandia i Szwecja. Zob.: Arctic Council, *Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic (SAR or Arctic Search and Rescue Agreement)*, Nuuk, Greenland, 2011, <http://arcticportal.org/arctic-governance/international-agreements/> (28.07.2016). Z kolei w opracowanym przez Th. Stoltenberga raporcie nt. współpracy państw nordyckich jest propozycja zobowiązani tych państw do wzajemnej pomocy w nagłych przypadkach (tzw. nordycka klauzula solidarności) oraz zgoda Szwecji i Finlandii na udział lotnictwa w monitoringu powietrznym nad Islandią. W ramach nordyckiego programu „Haga” wdrożonego w kwietniu 2009 r., dotyczącego cywilnej współpracy bezpieczeństwa, Islandia naciskała na wspólne oceny ryzyka i planowanie odpowiedzi specjalnie dedykowanych arktycznemu obszarowi morskemu. Treść raportu: <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/nordicreport.pdf> (29.07.2016).

²⁷ W 2009 r. Islandia uznała zwierzchność UNCLOS w kwestii wyznaczenia granic szelfu kontynentalnego wykraczających poza 200 mil morskich od linii podstawowej, od której mierzy się szerokość morza terytorialnego w obszarze Zagłębia Ægir oraz w zachodniej i południowej części Grzbietu Reykjanes. Zob.: Government of Iceland, *Submission by the Republic of Iceland to Commission on the Limits of the Continental Shelf (CLCS) Outer limits of the continental shelf beyond 200 nautical miles from the baselines*, 29.04.2009, dostępny on-line: http://www.un.org/depts/los/clcs_new/submissions_files/submission_isl_27_2009.htm, (28.07.2016). Warto wspomnieć także o zgłoszeniu przez Islandię kandydata do Trybunału Prawa Morza w 2013.

²⁸ R.L. Johnstone, *Little Fish, Big Pond: Icelandic Interests and Influence in Arctic Governance*, „Nordicum Mediteranneum” 2016, 11(2), dostępny on-line: http://nome.unak.is/wordpress/volume-11-no-2-2016/conference-proceeding-volume-11-no-2-2016/little-fish-big-pond-icelandic-interests-influence-arctic-governance/#_edn3 (27.07.2016).

cy w lotniczych i morskich operacjach poszukiwawczo-ratowniczych w Arktyce (2011)²⁹ oraz w sprawie reagowania na wypadek wycieków ropy (2013)³⁰. W 2013 na stanowisko Sekretarza Generalnego Rady Arktycznej został wybrany Islandczyk Magnus Jóhannesson, który kieruje obecnie Stałym Sekretariatem znajdującym się w Tromsø.

W działaniach Islandii związanych z Arktyką należy podkreślić współpracę na płaszczyźnie naukowej. Podczas jej przewodnictwa w Radzie Arktycznej w latach 2002–2004, opracowano dwa ważne raporty: *Arctic Climate Impact Assessment* (ACIA) i *Arctic Human Development Report* (AHDR). W północnej części kraju, w Akureyri znajdują się biura dwóch grup roboczych Rady Arktycznej: *Conservation of Arctic Flora and Fauna* (CAFF) i *Protection of Arctic Marine Environment* (PAME) oraz *Northern Research Forum*. Uniwersytet w Akureyri w swej ofercie edukacyjnej posiada kierunek Międzynarodowe Prawo Polarne (International Polar Law). Dynamikę działalności w problematyce arktycznej podkreśla fakt, iż Islandia regularnie jest gospodarzem międzynarodowych konferencji arktycznych (np. Arctic Circle) oraz w ramach różnych programów gości liczne grupy badaczy, których przedmiotem zainteresowania jest Arktyka. Otwartość i promowanie dialogu i wielopłaszczyznowej współpracy czyni z Islandii państwo o przyjaznych relacjach ze wszystkimi krajami włączając w to światowe potęgi ekonomiczne. Zważywszy na szerokie możliwości ekonomiczne związane z Arktyką jako kluczowe jawi się dokonanie wyważonej identyfikacji właściwych partnerów do współpracy w nadchodzących latach. Pod wieloma względami za najbardziej korzystną i opłacalną w wymiarze ekonomicznym należy wskazać kooperację z krajami nordyckimi oraz azjatyckimi. Jednocześnie Ameryka Północna i Europa nadal pozostają ważnymi partnerami na płaszczyźnie politycznej i bezpieczeństwa³¹. Odnosząc się do współpracy w regionie warto wspomnieć także o Radzie Zachodnionordyckiej³². Niewątpliwie czynnikami uzasadniającymi

²⁹ Arctic Council, *Agreement On Cooperation On Aeronautical And Maritime Search And Rescue In The Arctic*, https://oarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/531/EDOCS-3661-v1-ACMMDK07_Nuuk_2011_SAR_Search_and_Rescue_Agreement_signed_EN_FR_RU.PDF?sequence=5&isAllowed=y (28.07.2016).

³⁰ Agreement on Cooperation on Marine Oil Pollution Preparedness and Response in the Arctic, http://www.arctic-council.org/eppr/wp-content/uploads/2014/03/NCR-5979727-v1-OPERATIONAL_GUIDELINES_ENGLISH_FINAL_WITH_UPDATE_PROCEDURES_NO_PHONE_NR.pdf (28.07.2016).

³¹ Historyczne powiązania z Ameryką Północną są bardzo silne. Między 1870 a 1914 r. ponad 15 tysięcy Islandczyków wyemigrowało do Nowego Świata, ale podczas gdy większość ówczesnych europejskich imigrantów za cel podróży wybierała USA, to emigracja islandzka preferowała Kanadę. Diaspora islandzka zdynamizowała wymianę kulturalną i ekonomiczną między krajami. Dzięki jednej z inicjatyw, linie lotnicze Icelandair poszerzyły ofertę o bezpośrednie połączenia do Vancouver, Edmonton, Toronto i Halifax.

³² Ustanowiona w 1985 r. na spotkaniu w Nuuk jako Zachodnionordycka Parlamentarna Rada Współpracy. Przemianowana w 1997 r. na Radę Zachodnionordycką stanowi forum parlamentarne pomiędzy Grenlandią, Wyspami Owczymi oraz Islandią i jest jednym z najstarszych panarktycznych multilateralnych form współpracy.

i sprzyjającymi tej współpracy jest podobna specyfika geograficzna oraz wspólne wyzwania pojawiające się w wyniku zmian w Arktyce³³. Możliwość stworzenia wspólnej strategii arktycznej trzech zachodnionordyckich partnerów była przedmiotem dyskusji sesji Rady Zachodnionordyckiej w Reykjavíku we wrześniu 2014 r., której zwieńczeniem była rekomendacja dla odnośnych rządów dotycząca sformułowania tejże strategii. Do zagadnień kluczowych dla wszystkich trzech państw można zaliczyć przede wszystkim wydobycie surowców energetycznych, zarządzanie zasobami naturalnymi, rozwój infrastruktury transportowej i turystyki. Tworzenie projektów opartych na wiedzy, wysokim zaawansowaniu technologicznym pod egidą wspólnej organizacji może pomóc tym niewielkim podmiotom przetrwać w arktycznym zamieszaniu. Jednym z konkretnych przejawów wzmocnienia pozycji krajów regionu zachodnionordyckiego we współpracy arktycznej można traktować złożenie w sierpniu 2013 roku przez Radę Zachodnionordycką wniosku do Rady Arktycznej o uzyskanie statusu obserwatora.³⁴ Niewykluczone, że omawiana formuła współpracy wysp w pewien sposób wpłynie na sposób postrzegania i nawiązywania współpracy z Chinami. Zarówno Islandia jak i Grenlandia znajdują się w sferze żywotnego zainteresowania Pekinu, co należy postrzegać przez pryzmat realizacji globalnej strategii Chin na rzecz zaangażowania się w rejony i organizacje, nie będące w tradycyjnej strefie jej wpływów.³⁵ Od 2008 r. Chiny czyniły wysiłki, by znaleźć się w gronie państw o największym wpływie na działania w Arktyce. By to osiągnąć zwiększały swoją obecność w regionie, m.in. poprzez powiązania bilateralne z członkami Rady, ze szczególnym naciskiem na te mniejsze, w tym Islandię. Świadczyć o tym może zakres wsparcia jakie Islandia otrzymała w przewyciężaniu skutków kryzysu finansowego i odbudowy gospodarki.³⁶ Wątpliwości co do prawdziwych intencji Pekinu stojących za chęcią współpracy z Reykjavíkiem pojawiły się wskutek dość zastanawiających inwestycji³⁷. Obiekcje odżyły, gdy pojawił się pomysł budowy

³³ Aktywna współpraca w tym wymiarze została zainicjowana w drodze uchwały, zachęcającej rządu trzech krajów do rozwinięcia współpracy w sprawach arktycznych. Do czynników sprzyjających może zaliczyć powiązanie Islandii i Wysp Owczych strefą wolnego handlu na mocy umowy Hoyvik z 2006 r., zob.: Ministry of Foreign Affairs of Iceland, *Annual Meeting of Hoyvik Council of Iceland and Faroe Islands*, 2.09.2014, dostępny on-line: <http://www.mfa.is/news-and-publications/nr/8206> (22.08.2016).

³⁴ Arctic Portal, *West Nordic Council Annual Meeting*, 17.09.2014, dostępny on-line: <http://arcticportal.org/news/25-other-news/1294-west-nordic-council-annual-meeting> (22.08.2016).

³⁵ M. Duchâtel, O. Bräuner, Z. Hang, *Protecting China's Overseas Interests. The Slow Shift away from Non-interference*, SIPRI Policy Paper (41), June 2014, s. 8–29.

³⁶ X. Fu, *China's Role in Global Economic Recovery*, New York 2012, s. 5.

³⁷ Jedną z nich była próba wykupu terenu w Grimstaðir á Fjöllum w północno-wschodniej części wyspy. przewidywała budowę kurortu z polami golfowymi. Transakcja wzbudziła głębokie kontrowersje zarówno wewnątrz kraju jak i na arenie międzynarodowej. Dla Islandczyków zastanawiająca okazała się budowa obiektu, który byłby otwarty dla gości tylko przez kilka miesięcy w roku. Transakcję zredukowano została do wniosku leasingowego dla chińskiej grupy inwestycyjnej Zhongkun, ale ostatecznie nie doszła do skutku, ponieważ uderzała w prawo własności

niewielkiego pasa startowego i zakupu 10 samolotów.³⁸ Pojawiły się podejrzenia o utworzeniu bazy lotniczej, więc niewykluczone, że z czasem pojawiłyby się jednostki wojskowe dla ochrony obiektu. Co więcej, na terenie w niewielkiej odległości od fiordów w północno-wschodniej części wyspy, gdzie potencjalnie mogą występować złoża ropy naftowej. A surowce arktyczne nie są dla wysoce energochłonnej gospodarki chińskiej obojętne. Nie można oprzeć się wrażeniu, że Chiny dążą do zabezpieczenia strategicznego przyczółka w Islandii. Zwieńczeniem wysiłków Pekinu było uzyskanie statusu obserwatora przy Radzie Arktycznej w maju 2013 r.

Kolejnym projektem budzącym kontrowersje, było udostępnienie przez islandzki Eykon Energy 60% udziałów chińskiemu koncernowi CNOOC w marcu 2014r. w poszukiwaniach ropy i gazu off shore.³⁹ Poza tym, że projekt wzbudził sprzeciw środowisk ekologicznych⁴⁰ należy zauważyć, że może stanowić próbę „penetracji” islandzkiego sektora surowcowego. W dalszej perspektywie istnieje ryzyko, że Islandia nie będzie traktowana jako równorzędny partner a jako źródło zasobów i narzędzie w realizacji chińskich interesów w Arktyce. W stanowisku Islandii można zaobserwować zarówno otwartość, jak i ostrożność⁴¹. To całkiem uzasadnione, gdyż współpraca bilateralna nawiązana jest z podmiotem pod wieloma względami przerastającym Islandię. Jednocześnie otwiera jej dostęp do nowych źródeł dochodów i zagranicznych inwestycji, co bardzo pożądane w odbudowie gospodarki kraju po kryzysie finansowym. Użytecznym narzędziem ku temu może być Umowa o Wolnym Handlu (Free Trade Agreement) oraz Porozumienie Ramowe o Współpracy w Arktyce⁴². Sektorem, w którym kooperacja Chin i Islandii przyniesie największe korzyści jest sektor energetyczny. Unikalne położenie geograficzne na styku amerykańskiej i euroazjatyckiej płyty tektonicz-

obowiązujące na Islandii. Zob.: J. Wang, *Zhongkun denies Iceland deal*, [bdw], dostępny on-line: <http://www.globaltimes.cn/content/707745.shtml> (01.09.2016).

³⁸ A. Higgins, *Teeing Off at the Edge of the Arctic? A Climate Plan Baffles Iceland*, The New York Times, 22.03.2013, dostępny on-line: <http://www.nytimes.com/2013/03/23/world/europe/iceland-baffled-by-chinese-plan-for-golf-resort.html> (30.08.2016).

³⁹ J. Du, *CNOOC licensed to seek Arctic oil*, China Daily, 04.03.2014, dostępny on-line: http://www.chinadaily.com.cn/china/2014-03/04/content_17319366.htm (30.08.2016).

⁴⁰ AFP, *Iceland environmentalists protest as China joins Arctic oil race*, 5.03.2014, dostępny on-line: <http://phys.org/news/2014-03-iceland-environmentalists-protest-china-arctic.html> (31.08.2016).

⁴¹ Minister Spraw Wewnętrznych O. Jonasson wytłumaczył, że Islandia jest otwarta na zagraniczne inwestycje ale wtedy gdy nie oznaczają utraty kontroli nad swymi zasobami. Własność musi pozostać w rękach społeczeństwa”. Na podstawie: Y. Eudes, *Iceland: Money from China*, Le Mond, 7.08.2013, dostępny on-line: <http://pulitzercenter.org/reporting/europe/iceland-chinese-billionaire-purchase-land-ownership-heirs-sell-childhood-wealthy-businessman-construction-hotel-jobs-tax-revenue-national-park-sustainable-development> (02.09.2016).

⁴² Podpisany podczas oficjalnej wizyty premiera Sigurðardóttira w Beijing w kwietniu 2013. Zob.: *Joint Statement between the Government of the People's Republic of China and the Government of Iceland on Comprehensively Deepening Bilateral Cooperation*, 15.04.2013, dostępny on-line: <https://eng.forsaetisraduneyti.is/media/frettir1/Joint-statement-of-PMs-Iceland-China-2013.pdf> (02.09.2016).

nej czyni z Islandii kraj o wysokiej aktywności wulkanicznej. Towarzyszące temu niezliczone źródła energii geotermalnej, sprawiają, że kraj posiada obszerne pokłady energii odnawialnej⁴³. Wysoki zakres zagospodarowania rodzimych źródeł oraz towarzyszący temu poziom zaawansowania technologicznego jest obiektem zainteresowania Pekinu. Wynika to zarówno z chęci wykorzystania posiadanych źródeł jak i polepszenia stanu środowiska naturalnego w Chinach. Jednym z najważniejszych projektów realizowanych dzięki wykorzystaniu islandzkiego know-how w tym względzie jest ten zainicjowany w mieście Xianyang w prowincji Shaanxi w 2006 r.⁴⁴.

Zaawansowanie chińskiego programu geotermalnego, następuje w ramach działań spółki join venture Shaanxi Green Energy Geothermal Development (SGE).⁴⁵ Biorąc pod uwagę rozmiary potrzeb energetycznych chińskiej gospodarki, wspomniane projekty nie wpływają na nie znacząco aczkolwiek warto odnotować, że mogą stanowić ową zmianę w dłuższej perspektywie choćby w zakresie rozwiązania przez Chiny problemu dostaw energii elektrycznej i modernizacji sieci. Islandia natomiast dostarczając wiedzę, specjalistów i wsparcie technologiczne otrzymuje dostęp do ogromnego i bardzo chłonnego rynku. Interferuje to na państwa regionu, coraz bardziej zainteresowane współpracą z Islandią w dziedzinie energii⁴⁶. Zważywszy na potencjał Islandii w zakresie energii odnawialnej oraz możliwości w tym sektorze rynku można przypuszczać, że relacje ekonomiczne z Chinami będą wzmocnione również w innych obszarach świata⁴⁷. Należy podkreślić także, że dzięki tym relacjom Islandia zdobywa możliwość wzmocnienia swego wizerunku jak państwa- orędownika ochrony środowiska i ekologicznego

⁴³ Gorąca woda z gejzerów wykorzystywana jest do ogrzewania domów, szklarni i niekiedy wielkopowierzchniowych obiektów na otwartym powietrzu (np. stadiony). Skalę zasobności odzwierciedla fakt, że domy mieszkalne ogrzewane ciepłem geotermalnym stanowią ok. 90% ogółu domostw Islandii.

⁴⁴ Projekt przewiduje wytwarzanie energii ciepłej dla mieszkańców obszaru o powierzchni 1 mln km². Według przewidywań do 2020 r. w energię odnawialną zostanie zaopatrzony obszar o pow. 100 mln km². W ten sposób Xianyang stanie się jednym z najbardziej ekologicznych miast w Chinach. Sukces projektu sprawił, że zdecydowano o wdrażaniu kolejnych, m.in. w prowincji Hebei (Miasto Baoding, Shandong, Syczuan i Yunnan. Sprzyja temu wysoka koncentracja wysokotemperaturowych źródeł geotermalnych na terenach tych prowincji.

⁴⁵ Spółkę tworzy islandzka Orka Energy i chińska Sinopec. 51 procent udziałów pozostaje w rękach Chin. Shaanxi Green Energy Geothermal Development, *History*, [bdw], dostępny on-line: <http://www.sinopecge.com/eng/about.asp?action=fazhan> (22.08.2016).

⁴⁶ Jako przykład można przytoczyć choćby spotkanie ministra przemysłu Katrin Juliusdottir, z ministrem energii Indii dr. Farooq'iem Abdullahem we wrześniu 2010 r., zob.: L. Veal, *Energy: Little Iceland Digs Deep and Far for More*, IPS 11.11.2010, dostępny on-line: <http://www.ip-snews.net/2010/10/energy-little-iceland-digs-deep-and-far-for-more/> (21.08.2016).

⁴⁷ Jako najważniejsze wskazuje się wyspy na Pacyfiku oraz Afrykę. Rządowa Iceland GeoSurvey (ISOR) jest jednym z najbardziej doświadczonych koncernów prowadzi działalność m.in. w Kenii, Ugandzie i Dżibuti. Ponadto prowadzi szkolenia i działalność edukacyjną w ramach Geothermal Training Programme pod egidą United Nations University (UNU- GTP). Więcej na temat projektów zob.: UNU-GTP, <http://www.unugtp.is/en/organization/what-is-> (21.08.2016).

rozwoju gospodarki⁴⁸. W odniesieniu do Chin z pewnością można potraktować to jako jeden ze sposobów projekcji chińskich wpływów oraz budowy potęgi w oparciu o „grand strategy”⁴⁹.

Islandzki potencjał w zakresie energii odnawialnej jest także czynnikiem determinującym współpracę z Federacją Rosyjską. Główną determinantą Moskwy jest chęć zagospodarowania zasobów energii geotermalnej na Kamczatce i Dalekim Wschodzie. Co w dalszej perspektywie może przyczynić się do zredukowania uzależnienia dochodów państwa rosyjskiego od wydobycia i sprzedaży paliw kopalnych oraz zwiększenia udziału energii odnawialnej w bilansie energetycznym⁵⁰. W kontekście bilateralnych relacji na linii Moskwa- Reykjavik warto wspomnieć o planach położenia podmorskiego połączenia światłowodowego biegnącego od Archangielska do Islandii o łącznej długości 2,500 km⁵¹.

Obaj partnerzy dostrzegają konieczność monitorowania rozwoju ruchu morskiego i powietrznego w obszarze północnym, ze szczególnym uwzględnieniem transarktycznych szlaków morskich. Do priorytetowych kwestii należy stworzenie infrastruktury dla przyszłego rozwoju operacji morskich, prowadzenia badań naukowych, wypracowania środków ochrony środowiska i walki z zanieczyszczeniami w regionie arktycznym. W szerokim spektrum zagadnień znajduje się także kwestia wykorzystania pokładów węglowodorów a także perspektywa współpracy w oparciu o Radę Arktyczną, Euroarktyczną Radę Morza Barentsa i Wymiar Północny.⁵² Deklaracja partnerstwa Rosji i Islandii mogłaby odgrywać zasadniczą rolę w realizacji działań w zakresie Search&Rescue w Arktyce. Na zwołanej z inicjatywy rosyjskiej konferencji „*Northern Sea Route, Way to Strategic Stability and Equitable Partnership in the Arctic*” dyskutowano na temat ochrony środowiska i prowadzenia żeglugi. By zapewnić właściwą odpowiedź na sytuacje kryzysowe w tym zakresie Rosja planuje utworzenie 10 baz arktycznych. Rozszerzenie współpracy w branży turystycznej umożliwia korzystny reżim wi-

⁴⁸ Co roku Islandia gości młodych chińskich badaczy uczestniczących w szkoleniach dotyczących ochrony środowiska, utylizacji odpadów.

⁴⁹ Pogłębiona analiza pozycji międzynarodowej Chin została przedstawiona w: O. Shell, J. Delury, *Wealth And Power: China's Long March To The Twenty-First Century*, New York 2014.

⁵⁰ Porozumienie dotyczące energii geotermalnej podpisano na Międzynarodowym Tygodniu Energii w Moskwie w październiku 2001 r. Warto także zaznaczyć, że energia geotermalna jest jednym z istotnych elementów programu federalnego Rosji, zob.: Ministry of Energy of the Russian Federation, *Energy Strategy of Russia for the period up to 2030*, Moscow 2010, dostępny on-line: [http://www.energystrategy.ru/projects/docs/ES-2030_\(Eng\).pdf](http://www.energystrategy.ru/projects/docs/ES-2030_(Eng).pdf) (22.08.2016).

⁵¹ Opisuje się to jako rewolucje w technologii informatycznej. W związku z tym, że plan przewiduje przedłużenie łącza do Wielkiej Brytanii, Islandia dostrzega w tym szansę na wzrost swego znaczenia jako węzła komunikacyjnego między Rosją a Wielką Brytanią. Więcej: E. Студнева, *Арктический и энергетический диалог России и Исландии – в интересах стран-соседей*, Interaffairs.ru, 29.11.2011, dostępny on-line: <https://interaffairs.ru/news/show/8089> (22.08.2016).

⁵² Embassy of Iceland in Moscow, *Iceland and Russia: communication cable, adoption, the Arctic and geothermal energy*, [bdw], dostępny on-line: <http://www.iceland.is/iceland-abroad/ru/english/news-and-events/iceland-and-russia-communication-cable-adoption-the-arctic-and-geothermal-energy/8456/> (22.08.2016).

zowy i otwarcie morskich i powietrznych połączeń pasażerskich i frachtowych. Wspomniane kwestie znalazły się wśród tematów forum biznesowego, jakie odbyło się w Moskwie w październiku 2011 roku. Wzajemne relacje obu krajów rozszerzają także bezpośrednie kontakty między 2 regionami państw. W 2012 r. na Islandię wybrała się delegacja z Sankt Petersburga, republiki Komi, Kaliningradu i Wołgogradu celem przedyskutowania perspektyw rozszerzenia współpracy w sektorze turystycznym, rozwoju małego biznesu i modernizacji turystycznych obiektów mieszkalnych m.in. poprzez wykorzystanie źródeł geotermalnych do ich ogrzewania. Islandia dysponuje zawansowanymi technologiami, które mogą zainteresować Rosję. Rybołówstwo i wszystko z nim związane (włączając w to ochronę gatunków, projekty badawcze w islandzkiej strefie ekonomicznej) mogą służyć jako czynniki stymulujące rozwój handlu i ekonomicznych relacji między oboma krajami. Rosja jest zainteresowana doświadczeniami Islandczyków w przemyśle rybołówczym, wykorzystaniu różnych urządzeń rybackich, implementowania nowych rozwiązań technologicznych w przetwarzaniu ryb, budowy i naprawy statków i szkoleń rybaków.⁵³ W perspektywie znajduje się także utworzenie bezpośredniego połączenia komunikacyjnego Rosji i Islandii, co dla tej ostatniej jest krokiem naprzód ku planowanemu uczynieniu z Reykjavíku węzła lotniczego z Europą i Ameryką Północną.⁵⁴ Islandia wspierała także starania Rosji o członkostwo w WTO. Ponadto Reykjavík odpowiedział pozytywnie na plan podpisania w 2012 r. porozumienia między EFTA a Unią Celną zrzeszającą Rosję, Białoruś i Kazachstan. Pozytywna postawa obu krajów w podejmowaniu współpracy bilateralnej jak i multilateralnej w międzynarodowym formacie wskazuje na szerokie możliwości dla obustronnej współpracy Rosji i Islandii.

PODSUMOWANIE

Islandia jest niewielkim podmiotem na arenie międzynarodowej jednakże wyraźnie dostrzegalne jest, że podejmuje wzmożone wysiłki na rzecz przeformowania swoich interesów i budowy pozycji regionalnej. Kwestią kluczową jest uznanie i utrwalenie wizerunku Islandii jako arktycznego państwa nadbrzeżnego. To punkt wyjścia dla możliwości realizacji innych interesów. Jednym z głównych wyzwań jest odnalezienie swego miejsca w toczącej się grze i niedopuszczenie do militaryzacji obszaru. Zapewnić to mogą „miękkie instrumenty”, stąd m.in.

⁵³ W maju 2012 r. w porozumieniu władz Murmańska i Raftakan Co., czołowego dostawcy suszonych produktów rybnych, zlecono utworzenie fabryki produkującej suszone łby dorsza. firma islandzka zainwestowała 4 mln euro w konstrukcję fabryki, płacąc podatki w Murmańsku i planowo przerabiając 50 tys. ton odpadów rybnych i osiągając wolumen produkcji 300 tys. ton rocznie, zob.: Y. Stoudneva, *Russia and Iceland: Arctic Gravitation*, RIAC, [bdw], dostępny on-line: http://russiancouncil.ru/en/inner/?id_4=854 (22.08.2016).

⁵⁴ Pulkovo Airport, *Direct Reykjavik-Moscow airlines scheduled for opening in 2012*, 30.08.2012, dostępny on-line: <http://www.pulkovoairport.ru/en/about/news/2012/1946/> (24.03.2015).

promowanie i rozwijanie współpracy zarówno bilateralnej jak i pod postacią organizacji międzynarodowych (sektorowych i bezpieczeństwa) nie tylko w bezpośrednim sąsiedztwie ale również z państwami spoza regionu. Im więcej efektywnych wielowymiarowych obszarów kooperacji, tym mniejsze ryzyko pojawienia się inicjatyw niekorzystnych czy szkodliwych dla bezpieczeństwa w regionie.

Zważywszy na dotychczasowe ukierunkowanie projektów ekonomicznych planowanych i wdrażanych w Arktyce należy rozważyć zmianę znaczenia geostrategicznego Islandii. Mając tą świadomość dokonano pogłębionej analizy dla działań długofalowych. Islandia angażuje się w projekty ekonomiczne, pozwalające wykorzystać potencjał w sektorze energii odnawialnej i wdrożenie go w krajach z deficytem w tym sektorze, co zapewnia wpływy do gospodarki oraz zwiększa zaangażowanie Islandii na arenie międzynarodowej. Jednocześnie projekty ekonomiczne zawierane są z ostrożnością, by nie uzależnić się ekonomicznie od jednego podmiotu lub nie utracić kontroli nad strategicznymi sektorami gospodarki. Zacieśnianie współpracy z Grenlandią i Wyspami Owczymi należy uznać za uzasadnione, ponieważ jako małe podmioty te nie mogą samodzielnie stawić czoła pojawiającym się wyzwaniom oraz poczynaniom silniejszych graczy w ich rosnącym zainteresowaniu Arktyką. Integracja pozwoli skorzystać z dostępu do informacji oraz rozwiązań często zbieżnych z polityką w regionie. Wykorzystanie zasobów Arktyki powinno odbywać się w sposób zrównoważony, minimalizując ryzyko zachwiania równowagi ekologicznej w skutek destrukcji ekosystemu morskiego. Zdynamizowanie transportu morskiego czy też eksploatacji surowcowej na północy bez wypracowania procedur zarządzania kryzysowego będzie stanowiło realne zagrożenie dla bezpieczeństwa Islandii.

Fakt, że Islandia stała się inicjatorem i siłą napędową współpracy w regionie, uczestnikiem wielu projektów mających zapewnić i wzmocnić bezpieczeństwo w Arktyce powinien pomóc w uznaniu statusu Islandii jako państwa arktycznego. Jako stały gospodarz konferencji Arctic Circle jest podmiotem mocno zaangażowanym w dyskurs arktyczny. Niewykluczone, że status arktycznego państwa nadbrzeżnego Islandia osiągnie dzięki swemu wielowymiarowemu zaangażowaniu. Pominięcie w zapisach z Illulisat nie musi stanowić przeszkody choćby ze względu na fakt, że dokument jest deklaracją. Warto również zauważyć, że Islandia może stanowić przykład dla partnerów z Rady Zachodniomorskiej co do sposobu nawiązywania współpracy na rzecz wykorzystania posiadanego potencjału. Jednakże rozmiar wyzwań wynikających ze zmian w Arktyce może przerosnąć Islandię. W przypadku wzmożenia ruchu morskiego na północy całkiem realna stanie się perspektywa uczynienia z Islandii ważnego punktu komunikacyjnego i przeładunkowego. Co oznacza, że nie uda się uniknąć zwiększenia zaangażowania obcego kapitału w tworzeniu infrastruktury portowej co de facto zredukuje możliwość pozostawienia strategicznych sektorów gospodarki wyłącznie w rękach islandzkich firm. Co może także wpłynąć na możliwość dalszego „manewrowania” między silniejszymi graczami w Arktyce.

Title: Iceland's Policy Towards the Arctic in the Context of Security Challenges in the Region

Abstract: Iceland, despite being a relatively small geographic country, is trying to pursue an active and ambitious foreign policy in the Arctic region. This implies the need to develop a strategy that would realize Iceland's vital interests and at the same time ensure that the anticipated exploitation of the various Arctic resources does not adversely affect the security of the state. This paper presents an analysis of the concept of Iceland's Arctic policy and the ways in which it is implemented, with particular emphasis on the main challenges and problems that the state can play in building a stable position in the region.

Key words: Iceland, Arctic, security challenges

BIBLIOGRAFIA

1. AGREEMENT ON COOPERATION ON MARINE OIL POLLUTION PREPAREDNESS AND RESPONSE IN THE ARCTIC, http://www.arctic-council.org/eppr/wp-content/uploads/2014/03/NCR-5979727-v1-OPERATIONAL_GUIDELINES_ENGLISH_FINAL_WITH_UPDATE_PROCEDURES_NO_PHONE_NR.pdf (28.07.2016).
2. AFP, 2014: *Iceland environmentalists protest as China joins Arctic oil race*, dostępny on-line: <http://phys.org/news/2014-03-iceland-environmentalists-protest-china-arctic.html> (31.08.2016).
3. ALTHINGI, 2011: *A Parliamentary Resolution on Iceland's Arctic Policy*, dostępny on-line: <https://www.mfa.is/media/nordurlandaskrifstofa/A-Parliamentary-Resolution-on-ICE-Arctic-Policy-approved-by-Althingi.pdf> (28.07.2016).
4. ARCTIC COUNCIL, 2011: *Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic (SAR or Arctic Search and Rescue Agreement)*, Nuuk, Greenland, 2011, <http://arcticportal.org/arctic-governance/international-agreements/> (28.07.2016).
5. ARCTIC COUNCIL, 2013: *Agreement On Cooperation On Aeronautical And Maritime Search And Rescue In The Arctic*, https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/531/EDOCS-3661-v1-ACMMDK07_Nuuk_2011_SAR_Search_and_Rescue_Agreement_signed_EN_FR_RU.PDF?sequence=5&isAllowed=y (28.07.2016).
6. ARCTIC PORTAL, 2014: *West Nordic Council Annual Meeting*, dostępny on-line: <http://arcticportal.org/news/25-other-news/1294-west-nordic-council-annual-meeting> (22.08.2016).
7. ARNARSDÓTTIR E.A., 2015: *U.S. Military to Reopen Base in Iceland?* Iceland on Review Line, dostępny on-line: <http://icelandreview.com/news/2015/09/11/us-military-reopen-base-iceland> (27.07.2016).
8. ASGRIMSSON H., 2003: *The Position of Small States in the 21st Century. Address by Mr. Halldor Asgrimsson, Minister for Foreign Affairs, at a Luncheon Meeting of the Association of Icelandic Historians in the Nordic House on 2/09/2003*, dostępny on-line: <https://www.mfa.is/news-and-publications/nr/1983> (27.07.2016).
9. CIA, 2016: *World Factbook: Iceland*, dostępny on-line: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ic.html> (28.07.2016).
10. THE BARENTS OBSERVER, 2015: *Germany, Iceland cooperate on new port for Transpolar shipping*, dostępny on-line: <http://barentsobserver.com/en/arctic/2015/10/germany-iceland-cooperate-new-port-transpolar-shipping-17-10> (28.07.2016).
11. COMMITTEE FOR THE DEVELOPMENT OF A NATIONAL SECURITY POLICY FOR ICELAND, [bdw]: *Proposals*, [bmw], dostępny on-line: http://eeas.europa.eu/delegations/iceland/documents/press_corner/20140324_en.pdf (28.07.2016).

12. DODDS K., INGIMUNDARSON V., 2012: *Territorial nationalism and Arctic geopolitics: Iceland as an Arctic coastal state*, "The Polar Journal" 2012, vol. 2, nr 1, s. 21–37.
13. DU J., 2014: *CNOOC licensed to seek Arctic oil*, China Daily, dostępny on-line: http://www.chinadaily.com.cn/china/2014-03/04/content_17319366.htm (30.08.2016).
14. DUCHÂTEL M., BRÄUNER O., HANG Z., 2014: *Protecting China's Overseas Interests. The Slow Shift away from Non-interference*, SIPRI Policy Paper (41), June 2014, s. 8–29.
15. EMBASSY OF ICELAND IN MOSCOW, [bdw]: *Iceland and Russia: communication cable, adoption, the Arctic and geothermal energy*, dostępny on-line: <http://www.iceland.is/iceland-abroad/ru/english/news-and-events/iceland-and-russia-communication-cable-adoption-the-arctic-and-geothermal-energy/8456/> (22.08.2016).
16. EUDES Y., 2013: *Iceland: Money from China*, Le Mond, dostępny on-line: <http://pulitzercenter.org/reporting/europe-iceland-chinese-billionaire-purchase-land-ownership-heirs-sell-childhood-wealthy-businessman-construction-hotel-jobs-tax-revenue-national-park-sustainable-development> (02.09.2016).
17. FU X., 2012: *China's Role in Global Economic Recovery*, New York.
18. THE GOVERNMENT OF ICELAND, 2009: *Submission by the Republic of Iceland to Commission on the Limits of the Continental Shelf (CLCS) Outer limits of the continental shelf beyond 200 nautical miles from the baselines*, 29.04.2009, dostępny on-line: http://www.un.org/depts/los/clcs_new/submissions_files/submission_isl_27_2009.htm, (28.07.2016).
19. THE GOVERNMENT OF THE FAROE ISLANDS, 2006: *Faroes and Iceland forging a strong alliance*, dostępny on-line: <http://www.government.fo/news/news/faroes-and-iceland-forging-a-strong-alliance/> (28.07.2016).
20. HIGGINS A., 2013: *Teeing Off at the Edge of the Arctic? A Climate Plan Baffles Iceland*, The New York Times, dostępny on-line: <http://www.nytimes.com/2013/03/23/world/europe/iceland-baffled-by-chinese-plan-for-golf-resort.html> (30.08.2016).
21. *THE ILULISSAT DECLARATION – 28.05.2008*, dostępny on-line: http://www.oceanlaw.org/downloads/arctic/Ilulissat_Declaration.pdf (26.07.2016).
22. JOHNSTONE, R.L., 2016: *Little Fish, Big Pond: Icelandic Interests and Influence in Arctic Governance*, "Nordicum Mediteranneum", 11(2), dostępny on-line: http://nome.unak.is/wordpress/volume-11-no-2-2016/conference-proceeding-volume-11-no-2-2016/little-fish-big-pond-icelandic-interests-influence-arctic-governance/#_edn3 (27.07.2016).
23. JOINT STATEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA AND THE GOVERNMENT OF ICELAND ON COMPREHENSIVELY DEEPENING BILATERAL COOPERATION, 15.04.2013, dostępny on-line: <https://eng.forsaetisraduneyti.is/media/frettir1/Joint-statement-of-PMs-Iceland-China-2013.pdf> (02.09.2016).
24. MBL.IS, 2014: *Will be granted licences for oil exploration next week*, dostępny on-line: http://www.mbl.is/vidskipti/frettir/2014/01/17/fa_leyfi_til_oliuleitar_i_naestu_viku/ (30.07.2016).
25. MINISTRY FOR FOREIGN AFFAIRS, 2013: *Iceland to open Consulate General in Nuuk on 1 July*, dostępny on-line: <https://www.mfa.is/news-and-publications/nr/7725> (27.07.2016).
26. MINISTRY OF ENERGY OF THE RUSSIAN FEDERATION, 2010: *Energy Strategy of Russia for the period up to 2030*, Moscow, dostępny on-line: [http://www.energystrategy.ru/projects/docs/ES-2030_\(Eng\).pdf](http://www.energystrategy.ru/projects/docs/ES-2030_(Eng).pdf) (22.08.2016).
27. MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF ICELAND, 2014: *Annual Meeting of Hoyvik Council of Iceland and Faroe Islands*, dostępny on-line: <http://www.mfa.is/news-and-publications/nr/8206> (22.08.2016).
28. NATO PRESS, 2015: *Secretary General: Iceland plays important role to keep NATO strong*, dostępny on-line: http://www.nato.int/cps/fr/natohq/news_118735.htm?selectedLocale=en (27.07.2016).

29. PULKOVO AIRPORT, 2012: *Direct Reykjavik-Moscow airlines scheduled for opening in 2012*, dostępny on-line: <http://www.pulkovoairport.ru/en/about/news/2012/1946/> (24.03.2015).
30. RENEWABLE ENERGY WEBSITE, 2001: *Renewable Energy in Iceland*, dostępny on-line: <http://www.reuk.co.uk/Renewable-Energy-in-Iceland.htm> (28.07.2016).
31. SHAANXI GREEN ENERGY GEOTHERMAL DEVELOPMENT, *History*, [bdw], dostępny on-line: <http://www.sinopecge.com/eng/about.asp?action=fazhan> (22.08.2016).
32. SHELL O, DELURY J., 2014: *Wealth And Power. China's Long March To The Twenty-First Century*, New York.
33. STATISTICS ICELAND, 2016: *Iceland in figures 2016*, Reykjavik, dostępny on-line: <http://www.statice.is/media/49863/icelandinfigures2016.pdf> (28.07.2016).
34. STOUДNEVA Y., [bdw]: *Russia and Iceland: Arctic Gravitation*, RIAC, dostępny on-line: http://russiancouncil.ru/en/inner/?id_4=854 (22.08.2016).
35. TAYLOR, A., 2016: *Icelandic Economist: Yes, We Might Adopt The Canadian Dollar, And It's Probably A Good Idea*, Bussines Insider, dostępny on-line: <http://www.businessinsider.com/iceland-canadian-dollar-heidar-gudjonsson-2012-5?IR=T> (27.07.2016).
36. UNU-GTP, dostępny on-line: <http://www.unugtp.is/en/organization/what-is-> (21.08.2016).
37. UTANRÍKISRÁÐUNEYTIÐ, 2009: *Ísland á norðurslóðum ("Iceland in the High North")*, Reykiavik, dostępny on-line: https://www.utanrikisraduneyti.is/media/Skyrslur/Skyrslan_Island_a_nordurslodumm.pdf (28.07.2016).
38. VALDIMARSSON, O.R., 2013: *Iceland is first in Europe to sign free trade pact with China*, Bloomberg, <http://www.bloomberg.com/news/articles/2013-04-15/iceland-is-first-in-europe-to-sign-free-trade-pact-with-china> (27.07.2016).
39. VEAL L., 2010: *Energy: Little Iceland Digs Deep and Far for More*, IPS, dostępny on-line: <http://www.ipsnews.net/2010/10/energy-little-iceland-digs-deep-and-far-for-more/> (21.08.2016).
40. VEAL L., 2010: *Iceland banks on geothermal for economic expansion*, The Guardian, dostępny on-line: <https://www.theguardian.com/environment/2010/oct/12/iceland-banks-geothermal-economic> (29.07.2016).
41. WANG J., [bdw]: *Zhongkun denies Iceland deal*, dostępny on-line: <http://www.globaltimes.cn/content/707745.shtml> (01.09.2016).
42. СТУДНЕВА Е., 2011: *Арктический и энергетический диалог России и Исландии – в интересах стран-соседей*, Interaffairs.ru, 29.11.2011, dostępny on-line: <https://interaffairs.ru/news/show/8089> (22.08.2016).